

«Трембіта» та інформаційної системи «Вулик». Зазначені ІКТ зроблять роботу органів публічного управління та антикорупційних органів більш прозорою та ефективною, а процес надання адміністративних послуг та доступу до баз даних більш ефективною, легкою та прозорою.

Список використаних джерел

1. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). – К.: Юр. думка, 2004. С. 10, 58. – 400 с.
2. Уряд схвалив Антикорупційну стратегію. Кабінет Міністрів України Електронний ресурс // <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupcijnnu-strategiyu-na-2018-2020-roki>.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації // Розпорядження Кабінету Міністрів України. Офіційний документ. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.
4. Фіщук В., Риженко О. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Проект нормативно-правового акту. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ucc1.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

Пятківський Роман Олександрович,

докторант кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат філософських наук, доцент

МІРКУВАННЯ СТАНІСЛАВА ОРІХОВСЬКОГО ПРО ШЛЯХИ БОРОТЬБИ З НЕДОБРОЧЕСНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

До ключових причин, які гальмують соціально-економічний, політичний, правовий, моральний і культурний поступ українського суспільства, слід віднести загрозливе поширення корупції та інших проявів недоброчесності серед осіб, які реалізують державно-управлінські функції в Україні. Шукаючи протиотруту цій практиці необхідно не лише використовувати засоби, напрацьовані за кордоном, але й звертатися до вітчизняного досвіду, зафіксованого у творчості видатних українських мислителів та громадських діячів минулого.

До числа таких відноситься філософ, публіцист та історик доби Відродження Станіслав Оріховський (1513-1566), який ще за життя прославився в Європі як «сучасний Цицерон» та «український Демостен».

Мріючи про встановлення справедливого правового ладу в Речі Посполитій, до складу якої в XVI столітті входила більша частина

українських земель, С. Оріховський у своїх широко відомих листах і творах, – «Напучення польському королю Сигізмунду II Августу», «Промова на похороні Сигізмунда Ягелона», «Про турецьку загрозу Слово перше (до шляхти)», «Діалог, або Розмова навколо екзекуції Польської держави», «Життя і смерть Яна Гарновського», – висловив цікаві думки про належне управління державою [1]. Зокрема, мислитель уважно аналізував наслідки недоброчесності посадовців для держави і громадян, обґрунтовував ефективні шляхи боротьби з нею. Висвітлити актуальні сьогодні застереження та пропозиції видатного українського мислителя і є метою нашої публікації.

Розуміючи під державою «зібрання співгромадян, пов'язаних спільним правом і спільною вигодою» [2, с. 272], С. Оріховський вважав, що її метою є дбати про спільне благо і збереження загального достатку. Відповідно, кожен посадовець, включаючи виборного короля, має усвідомлювати себе «слугою держави» і «слугою повсюдної вольності», бути для громадян «братом, а не паном».

Вважаючи управління державою «мистецтвом всіх мистецтв», С. Оріховський закликав правителя залучати до цієї справи виключно мудрих, чесних, справедливих, відповідальних, поміркованих, працьовитих і мужніх громадян. Одночасно він радив не довіряти посади підлабузникам, донощикам та пліткарям, злочинцям та гультіпакам, особам самовпевненим та зажерливим – всім нікчемним, які «не вшанування, а кари гідні». За таких обставин, вважав мислитель, у державі «чесноти відразу ж підуть... вгору, а кількість вад зменшиться, і нечесність сама в безнадії загине» [2, с. 54].

У своїх творах С. Оріховський пояснює негативні наслідки зловживань посадами управліннями та суддями. Дбаючи виключно про власну вигоду, вони чинять свавілля, несправедливо судять, займаються хабарництвом, забирають собі податки і майно громадян. Поступово перетворюючись на «королів провінцій», такі посадовці та судді приносять державі самі збитки, пригнічують всяке право, привчають люд розраховувати тільки на них [2, с. 54]. Як наслідок, позбавлені свободи і принижені в різний спосіб громадяни стають ледачими до суспільних справ, перестають слухатись закону і довіряти владі, не бажають захищати державу. У суспільстві виникають невиліковні хвороби: незгоди, чвари, громадянські війни, заколоти, які нищать закони і людей. Парламентарі ж, дбаючи про власне, а не спільне, прагнуть лише нашкодити один одному, виснажуючи один одного образами, приниженнями, плітками, тримаючи для цієї потреби тисячі судочинців та «адвокатів-крутіїв» [2, с. 45].

Панування несправедливості розчаровує у державі навіть відданих громадян, які через корупцію і зловживання не можуть посісти або ж втримати гідні посади. С. Оріховський попереджав, що коли правитель роздає посади не достойним, а негідникам, то цим самим він «саму чесноту ганьбить і ніби мором яким губить», адже, застерігав мислитель, «зневажена чеснота лютує, божеволіє і бунтує дуже і коли

бачить, що сама зневажена, прагне, щоб і суспільні справи гинули» [2, с. 53–54].

Таким чином, недоброчесність управлінців С. Оріховський вважав лихом, яке підриває засади суспільного життя. «І по заслuzі, – зауважує філософ, – бо не сподівайся, що в тій державі, де гандж іде попереду чесноти, де доброчинці мерзнуть, а лиходії веселяться; де гідність поступається грошам, особиста доблесть – породі, розум – недоумкуватості й недбалості, майбутнє буде щасливим і довготривалим» [2, с. 53–54]. Особливо небезпечним наслідком зростання недовіри громадян до влади, згасання у них любові до свободи та своєї держави, є активізація зовнішнього ворога, який сподівається на перемогу і стає рішучим, коли знає про слабкість супротивника. «Даремна зброя поза домом, якщо немає згоди в домі», – згадує мислитель латинський вислів [2, с. 348].

С. Оріховський не лише описував негативний вплив недоброчесності чиновників на здоров'я суспільства, але у своїх настановах королю та шляхті вказував шляхи боротьби з нею.

Як і більшість суспільних хвороб, український мислитель радив лікувати недоброчесність управлінців Законом, який «сам є правителем вільної держави» [2, с. 42].

Для цього король як «вуста, очі і вуха закону» повинен не лише здійснювати контроль за посадовцями, але й, прислухаючись до свідчень громадян про зловживання чиновників, карати негідників безчестям та позбавленням посад. «Ніколи не живи довго на одному місці, – радить С. Оріховський королю, – всюди бувай, всюди давай про себе знати, дбай про всі частини своєї держави: оглядай провінції, вислуховуй скарги, карай винних, звільняй пригноблених» [2, с. 56]. Справедливі нагородження за чесноти і покарання за провини зміцнять у людей належне ставлення до добрих справ, привчать посадовців і правителя не сваволити, а «перебувати в межах свого обов'язку», «нічого іншого не робити, як тільки те, що закон велить».

С. Оріховський відверто захоплювався принциповою позицією короля Сигізмунда II, який вважав, що «кожен, хто обіймає гонорову посаду», є «лише скарбником тих речей, а не власником і господарем» [2, с. 145]. Мислитель вважав справедливим та міцним такий державний лад, в якому кожен виконує свій обов'язок, пильнуючи якнайбільше прислужитися суспільству. У такій державі підзвітним має бути навіть король, який не зможе шукати власного зиску та дбати про особисті інтереси на шкоду суспільству [2, с. 86–87].

Щоб зупинити процвітання незаконності у державі, правитель повинен не лише дбати про доброчесність, виводячи усі справи «з темряви на світло», але й безпосередньо стверджувати «репутацію справедливості», надаючи гідні посади виключно чесним, мужнім, ощадливим і вірним громадянам, котрі мають реальні заслуги перед республікою. Добірне заповнення посад мислитель вважав змістом «розподільної справедливості» у державі, яка, поруч із справедливістю

правовою, є запорукою стабільного життя республіки. При цьому кращим за нагороди та посади заохоченням для підданих має стати «найвище й найостанніше з благ» – жити у державі «у згоді з законом і природою» [2, с. 53].

Недоброчесність парламентарів С. Оріховський радив зупинити заборонаю виступати їм «суддями власних справ» у сеймі, а також відмінити оплату за їхнє служіння вітчизні. Унеможливити корупцію і несправедливість суддів, на його думку, вдасться передавши всі суперечки з приводу приватних справ на розгляд виборних суддів, рішення яких залишатиметься незмінним [2, с. 45–46].

С. Оріховський також висловлював думки про необхідність підтримки моральних якостей «слуг держави» добрим прикладом з боку безпосередніх керівників, а також постійною освітою, яка робитиме їх мудрими і чесними. Знання ж історії і звичаїв свого народу виховуватиме у підданих патріотизм, громадянську гордість, бажання благочестиво служити своїй державі.

Таким чином, С. Оріховський вважав, що недоброчесність управлінців не є вадою природною, а лихом, породженим поганими звичками. Посилення відповідальності посадовців за правопорушення та їх зважання на вказівки розуму зможуть змінити недобрий стан справ у державі.

Як бачимо, позиція знаного у світі українського мислителя доби Відродження відображає одну з найбільш ранніх спроб в історії державно-управлінської думки обґрунтувати доцільність синтезу особистісного та інституціонального способів забезпечення добродесних засад діяльності публічних службовців.

Залишаючись виразником моралістичного підходу у баченні напрямів реформування виконавчої влади, характерного для української етичної культури, С. Оріховський, окрім моралізаторської критики бюрократії й проголошення необхідності заміни одних чиновників іншими, пропонує системні кроки впровадження принципу добродесності в практику державної служби. Така позиція залишається співзвучною із думками сучасних дослідників, які закликають в нинішній ситуації поєднувати зміни у особистісних цінностях службовців з інституціональними, організаційними змінами у виконавчій владі [3, с. 18].

Список використаних джерел

1. Пятківський Р.О. Станіслав Оріховський про мистецтво управління державою // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2001. – Вип. 14. – С. 57–63.

2. Оріховський С. Твори / пер. В.Д.Литвинова. – К.: Дніпро, 2004. – 672 с.

3. Василевська Т.Е., Саламатов В.О. Етика державного службовця як засіб запобігання та протидії корупції: навч.-метод. матеріали. – К.: НАДУ, 2011. – 72 с.